

Hca Revisjon & Rådgivning AS
Henrik Ibsens Gate 60c
0255 OSLO

VÅR REFERANSE
18/7132

DERES REFERANSE

DATO
19.12.2018

Merknader til stedlig tilsyn

1. Innledning

Finanstilsynet viser til stedlig tilsyn hos HCA Revisjon & Rådgivning AS ("selskapet") i perioden 3. – 5 september 2018. Det vises også til Finanstilsynets foreløpige merknader tilsynet datert 6. november 2018 og selskapets svar på merknadene datert 30. november 2018.

Formålet med Finanstilsynets inspeksjoner er å kontrollere oppfyllelsen av lovkrav, herunder å identifisere og påpeke eventuelle svakheter knyttet til revisjonsselskapets gjennomføring av revisjonsoppdrag, jf. revisorloven § 5b-2. Revisjonsselskapets etablerte retningslinjer og rutiner er sentrale for å sikre overholdelse av revisorlovgivningen, herunder kravet til god revisjonsskikk.

Det stedlige tilsynet ble gjennomført på bakgrunn av tre innrapporteringer:

- Innrapporteringssak som gjaldt revisjonsselskapets vurdering av lovligheten av konsernbidrag som et foretak i 2016 mottok fra søsterselskaper, samt konsernbidrag som foretaket samme år avga til sitt morselskap. Foretaket gikk konkurs 8. juni 2017.
- Innrapporteringssak som gjaldt vesentlige feil og mangler i regnskapet til et foretak som driver med utleie av arbeidskraft i årene 2014-2016. Foretaket ble oppløst 21. desember 2016.
- Innrapporteringssak som gjaldt inndragelse av et foretaks bevilling til å drive fremmedinkassovirksomhet.

På bakgrunn av innrapporteringene og de problemstillinger som der ble belyst, gjennomførte Finanstilsynet kontroll av revisjonen for de tre av revisjonsoppdragene som innrapporteringssakene omfattet, samt ett ytterligere oppdrag. Finanstilsynet har ikke nødvendigvis gjennomført generell kontroll av alle sider ved disse oppdragene, men har avgrenset kontrollen til utvalgte områder.

2. Kontroll av revisjonsoppdrag

Følgende oppdrag ble kontrollert under det stedlige tilsynet:

- Foretaket omfattet av innrapportert sak A, i tillegg til foretakets morselskap og ett søsterselskap (oppdrag A).
- Foretaket omfattet av innrapportert sak B (oppdrag B).
- Foretaket omfattet av innrapportert sak C (oppdrag C).
- Ett handelsselskap (oppdrag D).

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Telefon 22 93 98 00
Telefaks 22 63 02 26

post@finansstilsynet.no
www.finanstilsynet.no

Saksbehandler

Damir Bratic
Dir. tlf 22 93 96 97

Det stedlige tilsynet avdekket feil og mangler i alle oppdragene som ble kontrollert.

2.1 Revisjon av oppdrag A; årsregnskapene 2015 – 2016

2.1.1 Om konsernet

Konsernet består av 1 morselskap og 3 heleide datterselskaper (kalt heretter Datter A, B og C). Disse utgjør igjen et underkonsern av et dansk konsern, og regnskapene føres av konsernets hovedkontor i Danmark. Datter A gikk konkurs 6. juni 2017.

HCA Revisjon og Rådgivning AS var valgt revisor for selskapene i Norge. I revisjonsberetningen for konsernregnskapet for 2016 er det tatt forbehold om at regnskapet i Datter A ikke er revidert og et forbehold knyttet til konsernets varelager og kundefordringer.

Revisor gjennomførte teknisk årsavslutning, herunder utarbeidet noter og likningspapirer, for de fire norske foretakene og utarbeidet konsolidert regnskap for virksomheten i Norge. I dette arbeidet inngikk også beregning av konsernbidrag.

Som følge av innrapporteringen tok Finanstilsynet på det stedlige tilsynet utgangspunkt i revisjonen av Datter A's årsregnskaper for 2015 og 2016. Kontrollen avdekket mangler knyttet til konsernbidrag og konserninterne fordringer til og fra Datter A. Finanstilsynets ba derfor også om revisors dokumentasjon knyttet til konsernbidrag fra Datter B.

2.1.2 Tilleggstjenester levert av revisor

Når revisor gjennomfører teknisk årsavslutning for revisjonsklientene, påtar revisor seg et selvstendig ansvar for at disse tjenestene leveres med tilstrekkelig kvalitet. I tilfeller der arbeidet inkluderer forslag til disponering av overskudd, herunder konsernbidrag, må revisor forsikre seg om at disposisjonene ikke vil være i strid med aksjeloven. For å hindre at leveringen av tjenestene innebærer at revisor må revidere resultatet av eget arbeid, er det sentralt at revisjonsklienten involveres og godkjenner årsavslutningsposteringene. Det er ikke tilstrekkelig at styret signerer på den endelige regnskapet.

Revisors dokumentasjonen inneholder ingen omtale av posteringene eller bakgrunnen for disse. Revisor har ikke i tilstrekkelig grad forsikret seg om at konsernbidragene ikke er i strid med aksjeloven. Det foreligger ikke dokumentasjon som viser at selskapene i det norske konsernet har godkjent posteringene.

Når revisor selv gjennomfører teknisk årsavslutning øker risikoen for at eventuelle feil og mangler i regnskapet, herunder noteinformasjon, ikke blir fanget opp i revisjonen under de avsluttende revisjonshandlingene. Det forelå ikke sjekklister eller annen dokumentasjon som viser at revisor har kontrollert regnskap og noter eller lovligheten av konsernbidragene.

Finanstilsynet har ikke grunnlag for å utelukke at revisor har brutt revisorlovens uavhengighetsbestemmelser, men har valgt å begrense konklusjonen til at det foreligger brudd på revisorloven § 1-1 tredje ledd, jf. § 5-2 annet ledd.

2.1.3 Datter B - revisjon av årsregnskapet 2016

Som revisor for Datter B hadde revisor i revisjonsberetningen for årsregnskapet 2016 tatt forbehold grunnet usikkerhet knyttet til foretakets evne til fortsatt drift og for manglende revisjonsbevis for verdien av foretakets varelager og kundefordringer. Revisor hadde ikke angitt en beløpsmessig størrelse på forbeholdene. De aktuelle postene utgjorde til sammen MNOK 33,7 av Datter B's totalbalanse på MNOK 50,6.

Konsernbidrag kan bare gis dersom selskapet etter utdelingen har en forsvarlig egenkapital og likviditet. På bakgrunn av revisors forbehold er det usikkert om Datter B hadde adgang til å yte konsernbidrag til Datter A, jf. aksjeloven § 8-1. Etter revisorloven § 5-1 første ledd skal revisor vurdere om årsregnskapet er utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter. Han skal videre vurdere opplysninger om blant annet forslag til anvendelse av overskudd eller dekning av tap er i samsvar med lov og forskrifter, og om opplysningene er i samsvar med årsregnskapet.

Gjennomgang av revisjonsdokumentasjonen viser at revisor ikke har foretatt noen vurdering av om Datter B lovlig kunne gi konsernbidrag til Datter A.

Unnlatelse av en slik vurdering innebærer brudd på revisorloven § 5-1 første ledd andre punktum. Videre har ikke revisor innhentet revisjonsbevis for overholdelse av bestemmelser i lover og forskrifter som generelt anses å ha direkte betydning for fastsettelsen av vesentlige beløp og tilleggsopplysninger i regnskapet eller utført revisjonshandlinger for å bidra til å identifisere brudd på andre lover og forskrifter som kan være av vesentlig betydning for regnskapet, slik det kreves etter revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250 punkt 13 og 14 (som gjaldt frem til 15.12.2017). Finanstilsynet mener at revisor også har brutt SA 3801 punkt 4 og 26 som stiller krav til attestasjon av næringsoppgaven. Finanstilsynet mener videre at revisor, på grunn av de påpekte mangler ved revisjonen av Datter B, har brutt revisorloven § 5-6 fjerde ledd nr. 4, da revisor ikke hadde tilstrekkelig og hensiktsmessige revisjonsbevis som grunnlag for bekreftelsen i revisjonsberetningen om at forslag til anvendelse av overskudd m.v. er i samsvar med lov og forskrift.

Finanstilsynet mener at det foreligger grove brudd på revisors plikter i henhold til revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

2.1.4 Datter A - konserninterne fordringer

Datter A hadde fordringer på søsterselskapet Datter B. Fordringene ble ført opp i regnskapet til Datter A til full verdi, og utgjorde et vesentlig beløp i Datter A's balanse. Revisor har under revisjonen av Datter A hatt kjennskap til forbeholdet om fortsatt drift-problematikk i Datter B. Han har derved kjent til at det forelå betydelig usikkerhet knyttet til verdien av de fordringene Datter A hadde på Datter B. Til tross for dette, har revisor ikke foretatt noen vurdering av sannsynligheten for at de konserninterne fordringene ville bli innfridd. Ett av forholdene som bidro til Datter A's konkurs i 2017 var nettopp at det ble klart at fordringene på Datter B ikke ville kunne innfris.

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke har tatt hensyn til informasjon som var kjent ved aksept av verdien av disse konserninterne fordringene. Revisor har derfor ikke tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for verdsettelsen av konserninterne fordringer. Dette er et brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet mener at dette er grovt brudd, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

2.1.5 Datter A - konsernbidrag

Datter A hadde ved utgangen av 2016 før konsernbidrag en negativ egenkapital på MNOK 3,3. Datter A mottok konsernbidrag fra søsterselskapene Datter B og Datter C og ga deretter konsernbidrag til morselskapet. Etter dette hadde Datter A en positiv egenkapital på MNOK 1,1. Konserngjelden var MNOK 6,6 og den eksterne gjelden MNOK 21,2. Datter A hadde ingen tilgjengelige midler på bankkonto, da skyldig skattetrekk var større enn innestående. Fordring på konsernselskaper var MNOK 19,7, hvorav MNOK 18,3 gjaldt fordring på Datter B. Verken avgitt konsernbidrag til morselskapet eller mottatt konsernbidrag fra Datter B hadde likviditetseffekt for Datter A. Konsernbidrag fra Datter B ville kunne ha positiv likviditetseffekt dersom dette foretaket hadde hatt likviditet til å gjøre opp konsernbidraget.

Konsernbidrag kan bare gis dersom foretaket etter utdelingen har en forsvarlig egenkapital og likviditet. På bakgrunn av revisors forbehold er det usikkert om Datter B hadde adgang til å yte konsernbidrag til Datter A, jf. punkt 4.2.3. Det er også usikkerhet knyttet til verdien av fordringen Datter A hadde på Datter B per 31. desember 2016. Da det er konsernbidraget fra Datter B og oppføringen av fordringen på Datter B til full verdi som muliggjorde at Datter A kunne gi konsernbidrag på MNOK 18,2 videre til morselskapet, er det også usikkert om Datter A's økonomiske situasjon var slik at hele dette konsernbidraget kunne gis i henhold til aksjeloven § 8-1.

Gjennomgang av revisors arbeidspapirer viser at revisor ikke har foretatt en vurdering av om Datter A var i en økonomisk situasjon som tilsa at foretaket kunne gi konsernbidrag i henhold til aksjeloven § 8-1.

Selv om revisor ikke avga revisjonsberetning for revisjonen av årsregnskapet 2016 før Datter A gikk konkurs, mener Finanstilsynet at revisor har brutt revisorloven § 5-1 første ledd, annet punktum. Videre har revisor ikke gjort revisjonshandlinger eller innhentet revisjonsbevis, slik det kreves etter revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 250 punkt 13 og 14 (som gjaldt frem til 15.12.2017).

Finanstilsynet mener at det foreligger grove brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

2.1.6 Datter A - inntekter

Foretakets virksomhet er utleie av arbeidskraft til andre foretak innen bygg og industri. Revisor har kontrollert et utvalg av ordre mot tilhørende fakturaer og bokføring av disse. Det foreligger ingen dokumentasjon på at revisor har foretatt en kontroll av ordre mot underliggende avtaler med foretakets kunder. Under det stedlige tilsynet opplyste revisor at ingen kontroll av underliggende avtaler med foretakets kunder er blitt gjennomført.

Det er Finanstilsynets vurdering at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig revisjonsbevis for fullstendigheten, nøyaktigheten og periodiseringen av foretakets inntekter. Finanstilsynet mener at dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 500 punkt 6. Finanstilsynet mener det er et brudd på revisors plikter.

2.1.7 Morselskapet i det norske underkonsernet - rettelse av feil i tidligere års regnskap

Morselskapet kjøpte i 2011 fra sin danske mor alle aksjene i et dansk søsterselskap. Det ble da utarbeidet en verddivurdering som ble bekreftet av revisor, og transaksjon ble godkjent av generalforsamlingen. Transaksjonen ble ikke registrert i selskapets regnskap for 2011, noe som først ble oppdaget av det danske morselskapet i 2016. Feilen ble da rettet som feil i tidligere års regnskaper. Rettelsen medførte at selskapet i 2016-regnskapet fikk økt gjeld til morselskapet i Danmark. Samtidig ble verdien av de kjøpte aksjene i det danske selskapet satt til null. Dermed ble motposten til gjelden en reduksjon av morselskapets egenkapital med MNOK 55,8. Dette medførte at morselskapets egenkapital var negativ ved inngangen til 2016.

Det var revisor som i 2011 foretok den tekniske utarbeidelsen av regnskapet. Revisor har under tilsynet ikke kunnet forklare hvordan denne transaksjonen kunne overses i revisors arbeide for 2011. Finanstilsynet legger til grunn at transaksjonen ikke er blitt bokført verken av kjøper eller selger. Hvis selger hadde ført transaksjonen, ville det oppstått differanser ved konsolideringen i Danmark. Den manglende regnskapsføringen førte til at morselskapets regnskap og konsernregnskapet for det norske underkonsernet for årene 2011 – 2015 inneholdt vesentlige feil. Revisor har avlagt ren revisjonsberetning for disse årene.

Det at oppkjøpet ikke er reflektert i regnskapene for årene 2011-2015 er en feil som revisor skulle ha oppdaget i forbindelse med teknisk oppstilling av årsregnskapene og ved den påfølgende revisjonen. Revisor har i 2016-revisjonen akseptert rettelsen av feilen uten å vurdere transaksjonen på nytt. Revisor har ved dette akseptert at det kan føres opp en gjeld til morselskapet i Danmark på MNOK 55,8 med egenkapital som motpost. Etter Finanstilsynets mening har ikke revisor utvist profesjonell skepsis når han har unnlatt å innhente dokumentasjon og begrunnelser for denne føringen mot egenkapitalen ut over en korrespondanse med et norsk advokatfirma og konsernet i Danmark for å finne grunnlaget for generalforsamlingsbehandlingen i 2011. Etter Finanstilsynets syn vil en profesjonell skeptisk holdning fra revisors side tilsi at revisor skulle ha gjennomført en gjennomgang av om oppkjøpet i 2011 var reelt, det vil si om verdier tilsvarende MNOK 55,8 ble tilført selskapet i 2011. Revisor har i sin revisjonsberetning datert 11. juli 2017 tatt forbehold knyttet til vesentlig usikkerhet om fortsatt drift.

Det fremgår videre av note til konsernregnskapet for 2016 at det norske konsernet har kjøpt konserninterne tjenester for MNOK 22,6. I revisjonsdokumentasjonen er det ikke dokumentasjon på at kjøpene er inngått etter armlengdes avstand-prinsippet, herunder skriftlige avtaler som viser de vilkår og priser som er benyttet ved kjøpene. Det er heller ikke dokumentert at revisor har utført revisjonshandlinger rettet mot de konserninterne transaksjonene.

Revisor har ikke rettet tilstrekkelige revisjonshandlinger mot konserninterne transaksjoner. Dette er i strid med revisorloven § 5-2 andre ledd, jf. ISA 550. Finanstilsynet anser også dette som et grovt brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

Finanstilsynet mener videre at revisor, ved den tekniske oppstillingen av årsregnskapet i 2011 og påfølgende år, ikke har opptrådt i overensstemmelse med god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 5-2 annet ledd.

2.2 Revisjon av oppdrag B

HCA Revisjon og Rådgivning AS var valgt revisor for foretaket (her kalt foretak A) siden dets oppstart 26. juli 2012 og frem til foretaket ble slettet 21. desember 2016. Foretakets virksomhet var utleie av arbeidskraft. I 2014 inngikk foretaket avtaler om utleie av arbeidskraft til danske kunder. For å sikre seg tilgang til arbeidskraft til de danske prosjektene inngikk foretaket avtale med et engelsk foretak (foretak B), som innebar at foretak B skulle finne frem til kompetente arbeidere som kunne leies ut til de danske kundene. I tillegg til direkte kostnader ble det vederlaget foretak A skulle betale til foretak B ble fastsatt til 95% av foretak A's overskudd fra prosjektene i Danmark. For årene 2014, 2015 og 2016 bokførte foretak A bare den delen av overskuddet som selskapet etter avtalen med foretak B skulle beholde selv, dvs. fem prosent. Til sammen utgjorde dette NOK 4.710.620. I og med at det er foretak A som leier ut arbeidskraften til de danske prosjektene, skulle hele omsetningen fra prosjektene i Danmark (ca. MNOK 106) være bokført i regnskapet til A. Foretak A's utgifter til arbeidskraften i disse prosjektene var ca. MNOK 40.

Skatt Øst har påpekt i sin rapport at regnskapsføringen av virksomheten i Danmark og dokumentasjonen for utbetalingene til foretak B ikke er i overensstemmelse med bokføringsloven med forskrifter. Feilen er av skattemessig betydning.

Det fremkommer også av rapporten fra Skatt Øst at de faktiske utbetalingene fra foretak A til foretak B for en stor grad har skjedd til bankkontoer i lavskatteland, selv om foretak B er hjemmehørende i England.

Revisor har behandlet foretak A's inntekter fra virksomheten i Danmark som en provisjonsinntekt. Revisor opplyste under tilsynet at han ikke har bedt om eller foretatt noen vurdering av inngåtte kontrakter. Han var ikke kjent med at kontraktene med de danske kundene var inngått direkte av foretak A. Revisor hadde heller ikke innhentet bruttoregnskapet for den danske virksomheten. Revisor hadde derfor ikke kunnskap om virksomhetens inntekter og kostnader. Revisor synes ikke å ha vært oppmerksom på at utbetalingene til foretak B ikke gikk til foretak B, og har derfor ikke reist spørsmål om hvorfor det ble gjort på denne måten.

Revisor avga ren revisjonsberetning for 2014. Revisor har i e-post til Skatt Øst 30. januar 2018 opplyst om de tre danske bankkontoene og nettoføringen. Revisor har opplyst at han allerede ved revisjonen av 2014-regnskapet var blitt oppmerksom på disse bankkontoene, men at han ved en glipp allikevel aksepterte nettoføring av prosjektene.

I revisjonsberetningen for 2015, datert 14. juli 2016, har revisor tatt følgende forbehold: "Selskapet har hatt bankkontoer i utenlandsk valuta hvor transaksjoner ikke er bokført. Dette er i strid med bokføringsloven". I nummerert brev datert 14. juli 2016 viser revisor til at foretaket har hatt tre bankkontoer i utenlandsk valuta hvor transaksjoner ikke er bokført i det norske regnskapet. Revisor skriver at "Resultatet av disse ser ut til å være nettoført i det norske regnskapet. Vi mener derfor at rapportert resultat er rimelig riktig". Som det fremgår av rapporten fra Skatt Øst, skal alle poster fremgå av regnskapet, jf. bokføringsloven § 4, noe som innebærer at nettoføring ikke er korrekt. Heller ikke dokumentasjon for kjøp av tjenester fra foretak B var i samsvar med bokføringsreglene.

Det stedlige tilsynet avdekket at revisor ikke har gjennomført noen revisjonshandlinger for å kontrollere at alle inntektene og kostnadene er med i regnskapet. Revisor har utelukkende planlagt og utført revisjonshandlinger som retter seg mot den 5 %-andelen av overskuddet som, etter

revisors forståelse av avtalen med underleverandøren, skulle tilfalle foretaket. Dette innebærer at det vesentligste av foretakets inntekter og kostnader i perioden ikke er revidert.

I 2015 (under revisjonen av 2014) oppdaget revisor at foretaket eide bankkontoer som ikke var registrert fullstendig i det norske regnskapet. Revisor aksepterte dette forholdet i selskapets offisielle regnskap, men unnlot å signere næringsoppgaven. I e-post datert 14. juli 2016 ba revisor om at alle transaksjoner på kontoene for regnskapsårene 2014 og 2015 bokføres i ettertid, med den hensikt å utarbeide nye regnskaper for disse to årene. Dette var ikke gjennomført da foretaket ble avviklet 21. desember 2016.

Under tilsynet avviste revisor at han var forledet av sin oppdragsgiver og mente at han ville ha fått detaljerte opplysninger om regnskapsføring av virksomheten i Danmark dersom han hadde bedt foretaket om dette. Revisor fastholdt også at foretaket ville ha endret regnskapsføringen av virksomheten til bruttometoden dersom han hadde krevd dette. Verken under revisjonen av 2014 eller 2015 reiste revisor spørsmål ved hvorfor et norsk foretak uten ansatte i Norge, som var eid av et holdingselskap registrert i Storbritannia som igjen var eid av et selskap som driver internasjonal skatterådgivning, og hvor regnskapsføringen foregår i utlandet, benyttes til å inngå kontrakter om utleie av polsk arbeidskraft til store danske konsern.

Det er helt sentralt for revisjonen at revisor kartlegger aktuelle risikoer for vesentlig feilinformasjon i regnskapet. Risikovurderingshandlinger krever at revisor utfører en rekke handlinger og undersøkelser for å underbygge de vurderinger og konklusjoner revisor må foreta. Sentralt i denne forbindelse er derfor å kartlegge kontrollmiljøet i foretaket som skal revideres, og at revisor opparbeider seg en forståelse av kontrollaktiviteter som er relevante for revisjonen. Hvis dette ikke gjøres, har ikke revisor grunnlag for å lage en forsvarlig revisjonsplan. En revisjonsplan er nødvendig for å skape oversikt over og sikre at det gjennomføres revisjonshandlinger som gir hensiktsmessige og tilstrekkelige revisjonsbevis som grunnlag for revisors konklusjoner.

Revisors passivitet i 2014 og 2015 når det gjelder å skaffe seg kunnskap om og forstå selskapets virksomhet i Danmark er et alvorlig brudd på revisors plikt til å forstå virksomheten som revideres, jf. ISA 315. Videre skal en revisor planlegge og gjennomføre revisjonen med profesjonell skepsis og være innforstått med at det kan foreligge omstendigheter som medfører at regnskapet inneholder vesentlige feilinformasjon, jf. ISA 200 punkt 15. Revisor har i dette oppdraget bygget på uttalelser fra foretaket uten å etterprøve underliggende opplysninger eller aktivt undersøkt hva virksomheten går ut på, herunder sette seg inn i kontrakter og avtaler som er vesentlige for virksomheten. Hadde revisor gjort dette, ville han forstått at aktiviteten i Danmark skulle bokføres i det norske regnskapet. Både inntekter og kostnader ville da blitt underlagt revisjon. Forholdet innebærer et alvorlig brudd på bokføringslovens grunnleggende prinsipper, jf. bokføringsloven § 4 punkt 1 og 2.

Etter Finanstilsynets syn har revisors passivitet medført at revisor ikke har oppfylt sin plikt til å forstå virksomheten som revideres. Dette har medført at revisor ikke har planlagt revisjonshandlinger og innhentet revisjonsbevis for sentrale og vesentlige deler av regnskapet, herunder inntekter og kostnader. Han har heller ikke vurdert om årsregnskapet er i samsvar med lov og forskrifter eller om foretakets ledelse har oppfylt sine plikter ved regnskapsavleggelsen. Dette er brudd på revisorloven §§ 5-1 og 5-2 første og annet ledd, jf. ISA 315 punkt 11, ISA 330 punkt 5 flg. og ISA 500 punkt 6. Revisors handlemåte utgjør videre et brudd på kravet om å planlegge og gjennomføre en revisjon med profesjonell skepsis, jf. ISA 200 punkt 15. Finanstilsynet mener at

bruddene, både enkeltvis og samlet, er grove brudd på revisors lovpålagte plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2

I revisjonsberetningene skal revisor bekrefte at årsregnskapene gir et rettviseende bilde i samsvar med det regelverk for finansiell rapportering som er anvendt, jf. revisorloven § 5-6 fjerde ledd. Revisor bekrefter videre at revisjonen er utført i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk, jf. revisorloven § 5-6 tredje ledd. Dette innebærer blant annet at revisor skal ha tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for sine konklusjoner, jf. ISA 500. Revisor må kunne dokumentere at det foreligger slike revisjonsbevis, jf. revisorloven § 5-3. Finanstilsynet mener at revisor for årsregnskapet 2014 og 2015 også har overtrådt disse bestemmelsene, og at det foreligger et grovt brudd på revisors plikter, jf. revisorloven § 9-1 tredje ledd nr. 2.

2.3 Revisjon av oppdrag C

Bakgrunnen for at foretaket ble valgt ut for kontroll var Finanstilsynets vedtak om tilbakekall av fremmedinkassobevilling datert 30. januar 2018. Foretaket overtok i november 2017 virksomheten til et inkassoforetak som hadde mistet sin bevilling. Før overtakelsen var det svært begrenset virksomhet i inkassoforetaket. Revisjonsselskapet har vært foretakets revisor siden oppstarten i 2015. Under tilsynet kontrollerte Finanstilsynet revisjonen av regnskapsårene 2015-2017.

2.3.1 Rammeverk for inkassoforetak

Årsregnskap for inkassoforetak skal avlegges i henhold til forskrift om årsregnskap m.m. for inkassovirksomhet. Det følger av forskriftens § 1-2 at regnskapsloven § 4-1 annet ledd, som gir små foretak mulighet til å fravike de grunnleggende prinsippene om opptjening og sammenstilling, ikke kan anvendes på inkassoforetak. For øvrig gjelder regnskapsloven. Det følger av inkassoloven § 30 at Finanstilsynet skal føre tilsyn med inkassovirksomhet som drives i medhold av en inkassobevilling etter lovens § 5.

2.3.2 Avdekkede mangler i regnskapet

Det er styret og daglig leder i inkassoforetaket som er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet. Den løpende regnskapsføringen i foretaket er foretatt av styreleder. Den tekniske årsavslutningen, samt oppstillingen av foretakets årsregnskap med noter ble utført av revisor som et tilleggsoppdrag. Finanstilsynet forventer at årsregnskap utarbeidet av revisor har høy kvalitet.

Finanstilsynets kontroll avdekket følgende mangler i foretakets regnskap for årene 2015-2017:

1. Inntekter fra inkassosaker er ikke presentert på egen linje under salgsinntekter, jf. forskriftens § 3-1.
2. Opptjente ikke fakturerte inntekter er ikke presentert på egen linje i balansen under kundefordringer, jf. forskriftens § 3-2.
3. Det foreligger ikke egen linje i balansen for mottatte betalinger som ennå ikke utgjør opptjent inntekt fra inkassosaker. Slike betalinger skal presenteres som mottatte, ikke opptjente inkassoinntekter under kortsiktig gjeld, jf. forskriftens § 3-3.
4. Forskriftens § 3-4 angir at midler som oppbevares av foretaket, men som tilhører klientene, ikke skal regnskapsføres i inkassoforetakets balanse, men nettoføres mot tilsvarende klientgjeld og opplyses om i note. Til tross for dette er klientmidlene bruttoført i 2015 og 2016.
5. Utlegg som innkassovirksomheten har for klienter skal presenteres på egen linje i balansen under fordringer. Det er ikke gjort, jf. forskriftens § 3-5.
6. Notene angir ikke at foretaket er underlagt forskrift om årsregnskap m.m. for inkassovirksomhet.

7. Prinsippnoten inneholder ikke en tilfredsstillende beskrivelse av prinsipper for inntektsføring av inkassosaker. Manglene inkluderer prinsippene for beregning av opptjent fortjeneste, fullføringsgraden og grunnlaget for gruppevurderingen, jf. forskriftens § 4-1.
8. Notene inneholder ikke opplysninger om avsetninger til tap, jf. forskriftens § 4-2.
9. Notene inneholder ikke opplysninger om størrelsen på foretakets klientmidler og klientansvar, jf. forskriftens § 4-3. Forklaring av under-/overdekning fremgår ikke av i noten slik forskriften tilsier.

Finanstilsynet mener at de avdekkede manglene utgjør alvorlige brudd på revisors plikter. For det første har revisor påtatt seg oppgaven med teknisk utarbeidelse av årsregnskapet uten å sette seg inn i de regnskapsregler som gjelder for inkassoforetak. Revisor har deretter revidert årsregnskapet uten å oppdage det som Finanstilsynet mener er åpenbare mangler i regnskapet. Finanstilsynet anser dette å være et alvorlig brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 250 punkt 13-14 og kravene i forskrift om årsregnskap m.m. for inkassovirksomhet.

I sitt tilsvarende til de foreløpige merknadene erkjente revisor at verken han eller resten av revisjonsteamet hadde vært klar over at det foreligger en egen forskrift for årsregnskap m.m. for inkassovirksomhet, noe som har medført de nevnte manglene.

2.3.3 Mangler ved revisjonen for årene 2015, 2016 og 2017

Vesentlighet

Revisor har fastsatt en vesentlighetsgrense for oppdraget på kr 150.000. Revisors eneste begrunnelse for valgt vesentlighetsgrense er at dette er den laveste vesentlighetsgrensen som skal brukes for revisjonsselskapets klienter. Den fastsatte vesentlighetsgrensen er så høy at ingen av regnskapslinjene for 2015 og 2016 er over vesentlighetsgrensen.

Det fremgår av ISA 320 punkt 6 og A2 at vesentlighetsgrensen skal fastsettes basert på revisors skjønnsmessige vurderinger av størrelsen på feilinformasjon som vil bli ansett som vesentlig. Det er hensynet til brukeren av regnskapet som skal legges til grunn når revisor vurderer hva som er vesentlig, ikke revisjonsselskapets behov for standardgrenser. Revisor har heller ikke tatt hensyn til at virksomheten er underlagt konsesjonsbestemmelser og særlovgivning.

Finanstilsynets vurdering er at revisor ikke har foretatt en hensiktsmessig vurdering av hva oppdragets vesentlighetsgrense skal være. Vesentlighetsgrensen som revisor har fastsatt er for høy og følgelig uegnet til å avdekke feil av vesentlig betydning for årsregnskapene for årene 2015-2017. Dette anses som et brudd på revisors plikter etter revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 320 punkt 10-11. I sitt tilsvarende til de foreløpige merknadene har selskapet erkjent at en tilstrekkelig vurdering av vesentlighetsgrensen ikke ble gjennomført og at fastsatt vesentlighetsgrense var for høy.

Revisjonsberetninger

Revisor har avgitt rene revisjonsberetninger for regnskapsårene 2015 og 2016, til tross for at revisor ikke har innhentet revisjonsbevis på inntekter eller balanseposter. Det henvises til Finanstilsynets kommentarer vedrørende fastsatt vesentlighetsgrense. Uavhengig av vesentlighetsgrensen skulle revisor ikke ha bekreftet at "årsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrift", da de lover og forskrifter som gjelder for inkassoforetak ikke er fulgt i regnskapsavleggelsen. Dette gjelder for alle de tre årene omfattet av Finanstilsynets kontroll.

For 2017 var flere regnskapsposter høyere enn vesentlighetsgrensen. Finanstilsynets inspektører har i tillegg avdekket potensielt vesentlige poster som ikke er reflektert i regnskapet, knyttet til overtatt virksomhet. Revisor har, verken for de regnskapsposter og transaksjoner er blitt regnskapsført eller de som skulle vært regnskapsført i forbindelse med kjøpet av den overtatte virksomheten, innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. Revisor har derved ikke grunnlag for å uttale seg om regnskapet.

Revisor gjør i et eget avsnitt i revisjonsberetningen regnskapsbrukerne oppmerksom på at "selskapet har mistet sin konsesjon til å drive inkassovirksomhet" og at det "indikerer at det foreligger vesentlig usikkerhet som kan skape tvil av betydning om selskapets evne til fortsatt drift. Dette forholdet har ingen betydning for vår konklusjon om årsregnskapet". Den siste setningen fremstår svakt underbygget da vurderinger knyttet til om fortsatt drift kan legges til grunn for regnskapsavleggelsen er mangelfulle.

Revisjonsberetningene for årene 2015- 2017 skulle videre ha inneholdt en modifisert konklusjon knyttet til dokumentasjon og registrering. Årsaken til dette er at foretakets resultatregnskap, balanse og noter ikke tilfredsstillende kravene i regnskapsloven og forskrift om årsregnskap m.m. for inkassovirksomhet. Dette utgjør et brudd på revisorloven § 5-1 første og annet ledd, jf. ISA 700.

2.3.4 Finanstilsynets vurdering

Finanstilsynet mener at de avdekkede manglene utgjør alvorlige brudd på revisors plikter etter revisorloven. Revisor påtok seg oppgaven med teknisk utarbeidelse av årsregnskapet uten å ha tilstrekkelig kunnskap om regnskapsregler som gjelder for inkassoforetak. Revisor har videre revidert årsregnskapet for alle de tre kontrollerte årene uten å oppdage det Finanstilsynet mener er åpenbare mangler i regnskapet, samt avgitt en beretning hvor det feilaktig bekreftes at regnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrift. Finanstilsynet vurderer dette å være alvorlige brudd på revisorloven § 5-1 første ledd og § 5-2 annet ledd.

2.4 Revisjon av oppdrag D

Under tilsynet ble det valgt ut ett oppdrag for nærmere kontroll der det på forhånd ikke forelå indikasjoner på svikt i revisjonen. Oppdraget ble valgt ut i samråd med revisor. Også her avdekket Finanstilsynet flere feil og mangler i revisjonsutførelsen.

2.4.1 Vesentlighet

For revisjonsoppdraget har revisor fastsatt en vesentlighetsgrense som er mer enn tre ganger høyere enn foretakets resultat etter skatt for dette året, og som er mer enn det dobbelte av foregående års resultat. Revisors begrunnelse for vesentlighetsgrensen er ikke dokumentert. Under det stedlige tilsynet har revisor erkjent at vesentlighetsgrensen trolig er for høy og at vurderingene i forkant av fastsettelsen av denne burde vært bedre.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har foretatt en hensiktsmessig vurdering av oppdragets vesentlighetsgrense. Vesentlighetsgrensen som revisor har fastsatt fremstår som for høy og følgelig uegnet til å avdekke feil av vesentlig betydning for årsregnskapet. Det foreligger derved brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 320 punkt 10-11.

2.4.2 Analytiske revisjonshandlinger - inntektsrevisjon

For å revidere fullstendigheten av foretakets inntekter har revisor blant annet utført en bruttofortjenesteanalyse. Revisor har imidlertid ikke på en tilstrekkelig måte begrunnet hvordan han har kommet frem til forventet bruttofortjeneste og hva som er akseptabelt avvik i analysen. Under det stedlige tilsynet fremkom det at foretakets bruttofortjenesteprosent varierer betydelig mellom de ulike kundegruppene. Revisor opplyste at det ikke ble gjort en vurdering av hvordan denne variasjonen i bruttofortjeneste mellom kundegruppene påvirker analysen, eller om det ville vært mer hensiktsmessig for analyseformål å dele inntektene og kostnadene opp i mindre deler, herunder etter kundegruppe. At dette ikke ble gjort, påvirker i betydelig grad påliteligheten av dataene som benyttes i analysen. Historisk har bruttofortjenesten svingt mye fra år til år.

Finanstilsynet mener at revisor ikke i tilstrekkelig grad har vurdert om analysen, i den formen den ble benyttet, var egnet som en revisjonsbevis. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 520 punkt 5 a.

Finanstilsynet mener at revisor ikke har innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis for inntektenes fullstendighet. Dette er brudd på revisorloven § 5-2 annet ledd, jf. ISA 330 punkt 6 og ISA 500 punkt 6.

2.4.3 Bruk av stikkprøver i revisjonen

Som del av revisjonen av foretakets inntekter og tilhørende varekostnader har revisor testet foretakets faktureringskontroll og kontrollert inngående fakturaer på stikkprøvebasis. Revisor har ikke begrunnet antall tester som er valgt ut og det er uklart fra dokumentasjonen hvordan stikkprøvene er valgt ut. Dette innebærer at det av dokumentasjonen ikke kan konkluderes med at det testede utvalget er representativt for populasjonen.

Finanstilsynet finner at det ikke kan legges til grunn at den gjennomførte kontrolltesten er gjennomført fullt ut i henhold til ISA 530 punkt 6-8. Det vises til Finanstilsynets tematilsyn stikkprøver offentliggjort på Finanstilsynets hjemmesider.

3. Selskapets organisering, retningslinjer og rutiner

Revisorloven § 5b-1 krever at revisjonsselskap etablerer et forsvarlig system for intern kvalitetskontroll. Finanstilsynet legger til grunn at kvalitetskontrollsystemer i samsvar med ISQC 1 normalt vil tilfredsstille lovkravet. Etablering av retningslinjer og rutiner som skal sikre at kvalitetskontrollsystemet virker etter sin hensikt, er helt sentralt, jf. ISQC 1 nr. 3.

ISQC 1 punkt 16 angir hvilke elementer som skal inngå i et slikt kvalitetskontrollsystem. At retningslinjene og rutinene skal være dokumentert og kommunisert internt i revisjonsselskapet fremkommer også av dette punktet. For at retningslinjene og rutinene skal etterleves må de være utformet slik at de gir støtte og veiledning til de som skal bruke dem. Da må de være tilpasset virksomheten i det enkelte revisjonsselskapet. Revisjonsselskapet skal også følge opp at retningslinjene og rutinene etterleves, og at brudd håndteres på en forsvarlig måte.

Finanstilsynet legger til grunn at mottatt udatert dokumentet som er betegnet som "ISQC 1 Kvalitetskontroll for revisjonsfirmaer som utfører revisjon og forenklet revisorkontroll av

regnskaper samt andre oppdrag og beslektete tjenester", er gjeldende beskrivelse av revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem.

3.1 Vesentlighetsgrense

Det fremgår av ISQC1 dokumentet under punkt 7 "Gjennomføring av oppdrag" at revisjonsselskapet har tolket ISA 320 og god revisjonsskikk slik at det kan fastsettes en laveste vesentlighetsgrense som skal gjelde alle revisjonsoppdrag. At en slik laveste vesentlighetsgrense kan fastsettes som en fast regel i selskapet følger verken av revisorloven, ISQC1 eller ISA 320. Det som fremgår av ISA 320 punkt 6 jf. A2 er at vesentlighetsgrensen skal fastsettes basert på revisors skjønnsmessige vurderinger av størrelsen på feilinformasjon som vil bli ansett som vesentlig. Det er ikke revisjonsselskapets og klientens behov for effektiv revisjon som skal legges til grunn når revisor vurderer hva som er vesentlig, men brukeren av regnskapet.

Dersom revisjonsselskapet mener at revisjonsselskapets revisjonsmetodikk ikke kan anvendes dersom vesentlighetsgrensen ikke kan fastsettes etter ISA 320 til kr 150 000 eller høyere, må konsekvensen være at selskapet ikke påtar seg oppdrag hvor brukeren antas å anse kr 150 000 som et vesentlig tall for sine beslutninger.

Revisjonsselskapet har i sitt tilsvarende til de foreløpige merknadene gitt uttrykk for at praksisen for fastsettelse av vesentlighetsgrense nå er endret, slik at praksisen med et minstebeløp for vesentlighetsgrensen ikke lenger kan benyttes.

3.2 Taushetsplikt

Revisjonsselskapet deler resepsjonsområde og møterom med et regnskapskontor og til et advokatkontor. ISQC1 dokumentet punkt 4 "Ethiske krav" har i underpunkt 4 en opplisting av hvem det skal innhentes taushetserklæring fra. Slik dette punktet er formulert skal taushetserklæring innhentes fra alle ansatte i advokatfirmaet og regnskapskontoret.

Revisjonsselskapet har i sitt tilsvarende til de foreløpige merknader bekreftet at slike taushetserklæringer er innhentet og at adgangskontrollen er styrket.

3.3 Konsultasjon

Hvordan konsultasjoner skal gjennomføres er beskrevet i dokumentets punkt om konsultasjon. Dette punktet tar utgangspunkt i at "spørsmål ut over medarbeiders kompetanse" krever konsultasjon. Av ISA 220 punkt 18 fremgår at gjennomføring av hensiktsmessige konsultasjoner er oppdragsansvarlig revisors ansvar. Oppdragsansvarlig revisors ansvar for gjennomføring og dokumentasjon av konsultasjoner burde fremgå klarere av ISQC1 dokumentet. I sitt tilsvarende på de foreløpige merknadene har selskapet gitt uttrykk for at dette nå er gjort.

3.4 Syklisk inspeksjon

I henhold til ISQC 1 nr. 48, bokstav a) skal det gjennomføres en løpende vurdering og evaluering av revisjonsselskapets kvalitetskontrollsystem, herunder en syklisk inspeksjon av minst ett fullført oppdrag per oppdragsansvarlig revisor.

Syklisk inspeksjon ble utført av et annet revisjonsselskap for 2017. Rapporten som er datert 20. august ble fulgt opp med kontormøte 23. august hvor forbedringstiltak 2018 ble gjennomgått.

Finanstilsynet anser at revisjonsselskapet har en rutine for syklisk inspeksjon som tilfredsstillende oppfyller kravene i ISQC1. Basert på resultatene etter siste sykliske inspeksjon og de funn Finanstilsynet har beskrevet i dette merknadsbrevet, bes styret å vurdere om det er behov for å utvide oppfølgingen av oppdrag slik at det blir en prosess som følger opp at de forbedringstiltak som er vedtatt blir gjennomført for årsregnskapsrevisjonen 2018. Revisjonsselskapet har i sitt tilsvarende på de foreløpige merknader gitt uttrykk for at den interne kvalitetskontrollen for revisjonen 2018 blir utvidet med dette formål.

3.5 Teknisk årsavslutning

For to av de kontrollerte oppdragene har Finanstilsynet påpekt vesentlige mangler i revisjonsselskapets tjeneste knyttet til teknisk årsavslutning. Dette gjelder både at man ikke har innhatt/ innhentet nødvendig kompetanse og at den etterfølgende kvalitetssikringen i form av revisjonshandlinger ikke har oppdaget feil og mangler ved utført arbeid. Da teknisk årsavslutning er en tjeneste nært knyttet til revisjonen, bes revisjonsselskapet vurdere å innarbeide retningslinjer knyttet til hvordan dette arbeidet skal organiseres og kvalitetssikres for å unngå at tilsvarende problemstillinger gjentar seg. Revisjonsselskapet har i sitt tilsvarende på de foreløpige merknader gitt uttrykk for at det planlegges å gjennomføre dette i løpet av 2018.

4. Finanstilsynets vurdering

Flere av feilene og manglene avdekket under det stedlige tilsynet, både i revisjonsutførelsen for de kontrollerte oppdrag og i selskapets kvalitetskontrollsystem, er av en vesentlig karakter og omfatter sentrale områder i de kontrollerte regnskapene. Etter det stedlige tilsynet har revisjonsselskapet utarbeidet og oversendt til Finanstilsynet en redegjørelse for hvilke tiltak som er eller vil bli iverksatt for å hindre at de samme feil og mangler videreføres i selskapets revisjonsoppdrag.

Finanstilsynet tar dette til etterretning.

For Finanstilsynet

Anders Grini
tilsynsrådgiver

Damir Bratic
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.